

**Naturklagenævnets afgørelse
af 29. maj 2007
om fredning af Søby Sø og Søby Brunkulslejer
i Herning Kommune
(sag nr. NKN-111-00012)**

Fredningsnævnet for Ringkøbing Amt har den 30. juni 2005 truffet afgørelse om fredning af Søby Sø og Søby Brunkulslejer i Herning Kommune og samtidig truffet afgørelse om erstatning i anledning af fredningen.

Fredningen omfatter et areal på ca. 1.100 ha. Miljøministeriet ejer betydelige arealer i området ca. 338 ha. Direktoratet for FødevarerErhverv ejer en mindre del ca. 15 ha. Øvrige arealer er privatejede.

Fredningssagen er rejst den 31. januar 2001 af Herning Kommune og Ringkøbing Amt. Fredningen har til hovedformål at bevare eller forbedre områdets naturmæssige, landskabelige, geologiske samt kulturelle værdier, herunder, at de nøgne arealer bevares så længe som muligt. Endvidere skal offentlighedens adgangsmuligheder til de dele af områderne, hvor det vurderes at være sikkerhedsmæssigt forsvarligt og foreneligt med naturværdierne, forbedres.

Fredningsnævnets afgørelse er forelagt Naturklagenævnet til efterprøvelse i medfør af naturbeskyttelseslovens § 42. Afgørelsen er tillige påklaget til Naturklagenævnet af private lodsejere.

1. Fredningsområdet

Beskrivelse af området

Brunkulslejerne i Søby udgør sammen med Søby Sø et af Herningegnens smukkeste og mest spændende landskaber. Den rene og klarvandede Søby Sø danner sammen med Danmarks største brunkulslejer et område fuldt af naturværdier og smukke landskaber, der samtidig fortæller om

brunkulsgravningens dramatiske historie under og efter 2. Verdenskrig. Den største koncentration af tidligere brunkulslejer i Midtjylland – godt en tredjedel af de omgravede arealer – ligger ved Søby, hvor brunkulsgravningen samtidig er sket i så store dybder, at de allerstørste brunkulssøer og tipper er efterladt næsten ureguleret her. I Søbyområdet ophørte brunkulsgravningen i 1971 – som det sidste sted i Danmark.

I Søbylejerne er bevaret enkelte af de mange små arbejderboliger, der husede de 3-4000 arbejdere, som var beskæftigede i lejerne. Nogle af de tidligere arbejderboliger er indrettet som museum - "Søby Brunkulsmuseum".

Umiddelbart efter gravningens ophør lå brunkulslejerne hen som nøgne, forblæste sandtipper adskilt af utallige små og større søer med brunt og surt vand. I dag fremtræder Søbylejerne som en mosaik af søer, græs- og lyngklædte sletter, nåletræsplantager og selvsået fyr-, birke- og pilekrat. Kun ganske få af de mest ugæstfri sandtipper ligger fortsat nøgne hen – under 10 % af fredningsområdet. Hvis der ikke foretages nogen form for landskabspleje, vil de nøgne tipper og de åbne sletter gro til, og området vil i løbet af de næste 30-40 år blive til skov.

Både under og efter brunkulsgravningen har Søbyområdet været et af Herningegnens meget søgte udflugtsmål.

Søby Sø er ikke opstået i forbindelse med indvinding af brunkul, men er formodentlig dannet i et "dødishul" efter sidste istid.

Ornitologisk set vurderes området som særegent. Der er registreret i alt 115 forskellige fuglearter, bl.a. mange vandfuglearter.

De geologiske lokaliteter ved Søby og Fasterholt er af så stor betydning, at de er medtaget blandt de Nationale Geologiske Interesseområder. Det drejer sig ikke kun om selve lagene med brunkul, men også de tertiære ler- og sandlag. Der findes således interessante geologiske profiler.

Planlægningsforhold mv.

I regionplanen for Ringkøbing Amt er området udpeget som et naturområde, der indeholder værdifulde naturarealer, bevaringsværdige landskaber og kulturhistoriske værdier. Det fremgår også af planen, at amtet udfører naturgenopretning og naturpleje, der har tre hovedformål: Sikring af en række vigtige naturtyper samt plante- og dyrearter, fastholdelse og genskabelse af en række værdifulde landskaber og udsigter, samt forbedring af befolkningens muligheder for at komme ud og opleve naturen.

I Kommuneplanen for Herning kommune er Søbyområdet udlagt som jordbrugsområde med friluft- eller naturinteresser.

En del af arealerne er beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3 om beskyttede naturtyper (søer, moser, heder mv.).

Endelig er nogle af arealerne beskyttede efter naturbeskyttelseslovens §§ 16 og 17 om beskyttelseslinjer ved søer, åer og skove.

2. Baggrunden for fredningsforslaget

Fredningsforslaget er fremsat for at skabe mulighed for, at der på dele af arealerne kan udføres landskabspleje, hvorved de nøgne arealer, udsigter og det afvekslende landskab ved Søby Sø og i brunkulslejerne med brunkulssøer, åbne arealer og tilplantede områder fastholdes og sikres. Hvis der ikke udføres landskabspleje vil området langsomt gro til.

Et andet formål er at skabe mulighed for at formidle natur- og kulturværdier, bl.a. bevare og sikre de geologiske profiler og via udlæg af stier i området at forbedre offentlighedens adgang til dele af det seværdige og afvekslende landskab, hvor det vurderes at være sikkerhedsmæssigt forsvarligt og foreneligt med naturværdierne.

3. Fredningsnævnets afgørelse

Fredningsnævnet har fundet, at betingelserne for at frede området er til stede. Dog har nævnet i forhold til fredningsforslaget udtaget det område, der ejes af Østdeponi AmbA. Nævnet har herved henvist til, at arealerne først var tænkt anlagt til fritidsformål om ca. 20 år og er reguleret dels af den til enhver tid gældende lokalplan dels af den miljøgodkendelse, der er grundlaget for virksomheden.

4. Klager og synspunkter for Naturklagenævnet

Fredningsafgørelsen er påklaget til Naturklagenævnet af private lodsejere.

lb.nr. 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 14, 15, 22 og 23 v/advokat Sv. E. Albrechtsen:

Klagerne har gjort gældende, at den omhandlede fredning ikke opfylder naturbeskyttelseslovens krav til fredningens gennemførelse, at fredningsforslaget fra forslagsstillerne hviler på et for dif-

fust og unuanceret grundlag, at fredningsnævnet – trods ønske fra lodsejerne herom – har undladt at indhente ekspertudtalelser fra henholdsvis geolog, zoolog samt jagt- og faunakyndig, samt at dele af fredningskendelsen kan sidestilles med ekspropriation.

Klagerne mener, at der bør indhentes yderligere udtalelser om fredningens betydning for vegetationen i Søby Sø, Østdeponiets indvirkning på Søby Sø og det øvrige område, risici for jordskred og sætninger samt vildtbiologisk vurdering af fredningens indvirkning på fauna og vildt i området.

Ringkøbing Amt har hertil bl.a. bemærket, at fredningsafgørelsen hviler på et tilstrækkeligt oplyst grundlag. Amtet har i den forbindelse henvist til, at fredningsforslaget bygger på en lang række undersøgelser bl.a. fra amtet, Skov- og Naturstyrelsen samt DOF. Med hensyn til Østdeponi har amtet anført, at Østdeponis areal indgik i det oprindelige fredningsforslag, men er taget ud af fredningen, da arealet er reguleret gennem lokalplan og miljøgodkendelse. Østdeponi lukkes som losseplads senest juli 2009. Med hensyn til risici for jordskred og sætninger samt vildtbiologisk vurdering har amtet henvist til sine bemærkninger under lb.nr. 13.

lb.nr. 10, Kjærsgård & Nielsen A/S v/advokat Paul Johansen (matr.nr. 6ao Søby By, Rind):

Klageren har i sin helhed tilsluttet sig bemærkningerne fra advokat Sv. E. Albrechtsen vedrørende lb.nr. 1 m.fl.

lb.nr. 13, Hetag Holding A/S og Finn Poulsen v/advokatfirmaet Dahl (matr.nr. 9bn og dele af 32a Gl. Arnborg By, Arnborg):

Klagen fremsættes for både Hetag Holding A/S og Finn Poulsen under henvisning til, at Hetag Holding A/S har afhændet ejendommen Fasterholtgård til Finn Poulsen med overtagelsesdag den 1. august 2005.

Klageren ønsker, at arealet tages ud af fredningen, idet en fredning med anlæggelse af stier, parkeringspladser mv., vil have en særdeles skadelig virkning på naturområdet. Ikke mindst kronvildtet må forventes at blive fortrængt fra området som følge af offentlighedens øgede adgang. Advokaten ønsker en sagkyndig erklæring om fredningens indflydelse på kronvildtadfærden, herunder om det må forventes, at kronvildtet vil forsvinde fra ejendommen, samt herefter en ejendomsmæglervurdering af ejendommens handelsværdi. Herudover ønsker advokaten, at arealet tages ud af fredningen begrundet i fare for jordskred og farlige søbredder. Endvidere er området særdeles brandfarligt. Endelig må, såfremt de bevoksede sandarealer skal blotlægges, de mange års arbejde med tilplantning af området anses for spildte. En konsekvens heraf vil ligeledes være, at der må påregnes sandflugt i området.

Amtet har til ønsket om, at arealet tages ud af fredningen bl.a. anført, at fredningen giver mulighed for på et senere tidspunkt (stier - etape 2) at anlægge en sti over Fasterholdtgårdlejet, som i dag stort set er uden plantedække. Det anses for væsentligt, at denne mulighed bevares, selvom arealet allerede er offentligt tilgængeligt efter naturbeskyttelsesloven, da færdslen ved etablering af sti kan reguleres/samles. Amtet har endvidere oplyst, at der ikke er nogen fuldstændig fortegnelse over skred og sætninger i området. Selvom store arealer har været omgravet, findes der også mange arealer, som anses for at være sikre. De i fredningen medtagne stier og fremtidige stier mv. er udlagt under hensyntagen til sikkerheden.

Ib.nr. 20, Søby Brunkulsmuseum (matr.nr. 3a Søby By, Rind):

Museet har navnlig anført, at det forbeholder sig ret til at opkræve entre eller gebyr for gæster, som besøger museets arealer. Museet mener, at Naturklagenævnet skal tage stilling til dette krav. Museet finder endvidere, at det kulturhistoriske – kulgraverlivet – er tillagt for lille betydning i fredningen. Endelig finder museet det uklart, hvorfor Søby Sø er inddraget i fredningen.

Amtet har vedrørende ønsket om entreindtægter bemærket, at Søby brunkulsmuseum ejer ca. 10 ha i tilknytning til museet. Derudover ejer den selvejende institution Søby Brunkulsmuseum (Ib.nr. 21, matr.nr. 6cm Søby By, Rind) knap 7 ha. Entreindtægter fra de mange, der besøger museet, er væsentlige for museets drift. Fredningsafgørelsen indskrænker ikke museets mulighed for at drive museumsaktivitet og opkræve entré. Amtet har ingen indvendinger mod, at det tilføjes i afgørelsen, at der kan opkræves entré for at se museets aktiviteter, men finder at der ikke bør kunne opkræves gebyr for at færdes, hvor der i øvrigt er adgang efter naturbeskyttelseslovens adgangsbestemmelser.

Med hensyn til inddragelse af de kulturhistoriske interesser i fredningen har amtet anført, at baggrunden for fredningen bl.a. er det landskab, som kulgraverne har skabt gennem brunkulsgravning, og fredningens formål er bl.a. at bevare eller forbedre kulturværdierne. Fredningen giver således mulighed for ombygning, tilbygning og yderligere bebyggelse og anlæg, der tjener Brunkulsmuseets drift og formidling. Endelig har amtet anført, at den rene og klarvandede Søby Sø sammen med brunkulslejerne danner et område med mange naturværdier og smukke landskaber, og formålet med fredningen er at bevare og beskytte såvel kulturværdierne som de naturmæssige og landskabelige værdier.

Herning Kommune har i relation til Brunkulsmuseets klage anført, at det er kommunens opfattelse, at fredningsafgørelsen vil kunne støtte museets aktiviteter uden derved at skade områdets dyreliv, da naturplejen og formidlingen primært vil foregå i områdets randzoner mod offentlig vej.

Herudover er det ikke kommunens opfattelse, at fredningen vil medføre væsentligt flere gæster i området, da dette i forvejen, jf. naturbeskyttelseslovens bestemmelser er et offentligt tilgængeligt område, og da området i forvejen er dygtigt markedsført af Brunkulsmuseet. Endvidere vil der i kraft af fredningen blive mulighed for at vejlede de besøgende i forhold til områdets farlige landskaber.

Lb.nr. 24, Christen Grøndal Bjerre (del af 54a, Arnborg By, Arnborg):

Klageren, hvis ejendom grænser op til fredningen – alene ca. 0,3 ha af ejendom er omfattet af fredningen – ønsker ikke en sti hele vejen rundt om søen (sti C-C). Det sidste stykke af stien er over den del af hans ejendom, der er fredet.

Klageren frygter en øget offentlig færdsel i området. Desuden frygter klageren, at fredningen på sigt vil hindre/besværliggøre eventuelle produktionsudvidelser af hans landbrugsbedrift, idet ejendommen nærmest bliver ”omringet” af fredede arealer. Endelig frygter klageren, at hans ejendom i fremtiden vil blive inddraget under fredningen.

Amtet har bl.a. anført, at fredningen ikke giver begrænsninger i anvendelsen af arealer uden for fredningen, og eventuelle ændringer i anvendelsen af arealer uden for fredningen reguleres af den generelle lovgivning. Ved produktionsudvidelser skal beskyttede naturtyper inddrages i vurderingen. Det ændrer fredningen ikke ved.

Endelig har amtet anført, at der ingen planer er om at rejse fredningssag for yderligere arealer i området.

Kronvildtbestanden

Naturklagenævnets har anmodet Danmarks Miljøundersøgelser (DMU) om en foreløbig vurdering af, hvilken indvirkning fredningen, herunder navnlig bestemmelserne om landskabspleje og offentlig adgang og færdsel, kan tænkes at have på krovildtbestanden i området.

DMU har bl.a. anført, at instituttet i 2001/02 har gennemført en undersøgelse af forekomsten og den jagtlige udnyttelse af bl.a. kron dyr. Rapporten indikerer, at jagtudbyttet i netop Søby Sø området hører til noget af det bedre, og at der er en fast bestand af kron dyr i området. Rapporten angiver også, at udviklingen i bestanden i Ringkøbing Amt er den største i landet.

Overordnet set vil der være negativ sammenhæng mellem antallet af mennesker og antallet af kron dyr inden for samme naturområde. En naturlig reaktion på forøget færdsel vil være, at dyrene

søger alternative områder. En vurdering af effekterne af en øget publikumsadgang i Søbyområdet kan kun besvares overordnet, idet der ikke foreligger oplysninger om nuværende eller forventet antal besøgende.

De planlagte stier og publikumsfaciliteter må vurderes til i noget omfang, at ville fortrænge kron-dyrene fra det samlede Søby Sø område. Samtidig vurderes det, at kron-dyrene i større udstrækning vil samle sig i de områder, hvor der ikke for nærværende er, eller i fremtiden planlægges stier eller publikumsfaciliteter. I forhold til ejendommen lb.nr. 13 vil den planlagte sti (etape 2) også forventes at fortrænge kron-dyrene, men dog i mindre omfang set i lyset af de meget åbne sandflader, som pt. ikke er attraktive som hverken skjul eller fødesøgningsarealer.

DMU har vedrørende landskabsplejens indvirkning på vildtbestanden anført, at kron-dyrenes muligheder for at finde skjul og føde vil blive forringet væsentligt. På ejendommen lb.nr. 13 vurderes landskabsplejen, at ville inddrage ca. 40 % af ejendommen. Nogle af disse arealer fremstår dog i dag som nøgne sandflader.

Samlet set er det DMU's vurdering, at fredningen af Søby Sø og Søby Brunkulslejer og de deraf følgende aktiviteter og tiltag må forventes at have en negativ indflydelse på kron-dyrene, men at det nærmere omfang vil være stærkt afhængigt af publikums antal og bevægelsesmønstre. I relation til lodsejernes fremtidige mulighed for at skabe attraktive leveområder for kron-dyr vil den angivne landskabspleje kunne forringe forholdene væsentligt.

Amtet har ingen bemærkninger til DMU's udtalelse, men oplyser, at besøgstallet ved Søby Brunkulsmuseum er ca. 20.000 om året. Det vurderes, at kun en mindre del af disse besøgende vil komme i naturarealer, der ligger langt fra museet. Sagsrejsernes intention med at foreslå stier er et ønske om at gøre arealerne tilgængelige for flere mennesker. Men det er amtets erfaring fra andre fredninger, at det er et begrænset antal, der bevæger sig langt fra parkeringspladserne.

Skov- og Naturstyrelsen er enig med DMU i, at anlæggelse af stier sandsynligvis vil få kronvildtet til at trække væk fra områder umiddelbart omkring stierne. I betragtning af områdets størrelse og erfaringer fra andre af Skov- og Naturstyrelsens arealer med kronvildt, er det imidlertid usandsynligt, at kronvildtet vil blive fortrængt fra det samlede område.

Med hensyn til landskabsplejen vurderer Skov- og Naturstyrelsen, at denne ikke udelukkende vil være negativ for kronvildtet, idet lysninger i den tætte skovbevoksning kan give nye muligheder for fødegrundlag uden at muligheden for skjul i nærliggende bevoksning forsvinder.

Advokat Paul Johansen har for lb.nr. 10 tiltrådt det af DMU anførte.

Advokat Sv. E. Albrechtsen (advokat for 13 lodsejere) har henvist til en supplerende redegørelse fra fhv. vildtkonsulent Leif Ahlmann Olesen, der mener, at kronvildtbestanden vil blive fortrængt fra de fredede områder på grund af det store publikumspres.

Besigtigelse, offentligt tilgængeligt møde samt supplerende bemærkninger

På besigtigelsen og det offentligt tilgængelige møde den 25. oktober 2006 samt skriftligt har flere lodsejere givet udtryk for utilfredshed med plejebestemmelserne og landskabsplejens negative indvirkning på vildtet samt for frygten for sandflugt. Generelt er der givet udtryk for stor usikkerhed om, hvad plejebestemmelserne konkret vil komme til at indeholde.

Konkret ønskede **ejeren af lb.nr. 13**, at plejebestemmelserne for det nordvestlige hjørne over mod Østdeponi udgår.

Generelt er der fra lodsejernes side bekymring for en voldsom forøgelse af antal besøgende og ønske om begrænsning af udlæg af stier mv., også af hensyn til vildtet og skredfare. Der er også frygt for ulovlig færdsel i området med biler, knallerter mv.

Konkret kan nævnes, at lb.nr. 1 ikke ønsker, at stien frem til badestranden ved Søby Sø bliver forlænget og knyttet sammen med det øvrige stisystem (sti C-C), og at lb.nr. 13 ikke ønsker sti B-B over de nøgne sandtipper – ifølge ejeren kan den i stedet gå i kanten af arealet.

Ejerne af lb.nr. 14 og 15 ønsker, at stiforløbet på matr.nr. 32q Gl. Arnborg By, Arnborg, bliver flyttet ud til det vestlige skel, da arealet hvor stien er påtænkt, i dag bliver brugt til skydespor og udkørsel af træ og pyntegrønt.

Ejerne af lb.nr. 5 foreslår, at den planlagte parkeringsplads med anlæggelse af udsigtspunkt på hjørnet af Brunkulsvej og banen på matr.nr. 6br Søby By, Rind, sløjfes, og at publikum i stedet henvises til området lige vest herfor på lb.nr. 16 på matr.nr. 6cr Søby By, Rind, som Skov- og Naturstyrelsen for nylig har opkøbt. Her er der placeret bænke og borde med udsigt over søen, og biler kan parkere. Skov- og Naturstyrelsen har efterfølgende erklæret sig enig heri.

Ejerne af lb.nr. 5 har endvidere foreslået, at den planlagte sti B-B på matr.nr. 6i og 6t Søby By, Rind, opgives, under henvisning til, at landskabet hurtigt vil miste sit særpræg, hvis publikum begynder at klatre rundt på ”pyramiderne”, idet disse vil styrte sammen.

5. Naturklagenævnets afgørelse

I sagens behandling herunder besigtigelse og offentligt tilgængeligt møde den 25. oktober 2006 har deltaget 9 af Naturklagenævnets 10 medlemmer: Mikkel Schaldemose (formand), Bent Hindrup Andersen, Ole Pilgaard Andersen, Marie-Louise Andreasen, Martin Glerup, Leif Hermann, Mogens Mikkelsen, Poul Søgaard og Jens Vibjerg.

Fredningsområdets afgrænsning

Et flertal på 7 medlemmer tiltræder fredningsnævnets afgrænsning af fredningsområdet.

Mindretallet (Ole Pilgaard Andersen og Mogens Mikkelsen) er enige i at arealerne ved Søby Brun- kulslejer er fredningsværdige, men stemmer for at Søby Sø med omgivende arealer ikke medtages i fredningen, da dette område vurderes at være tilstrækkeligt sikret efter de almindelige bestem- melser i naturbeskyttelsesloven.

Offentlighedens adgang, herunder udlæg af stier

Der bør udlægges stier gennem området, hvor det er sikkerhedsmæssigt forsvarligt. Herigennem gives besøgende bedre mulighed for på en reguleret måde af færdes i, opleve og opholde sig i om- rådet.

Med 7 stemmer stadfæstes fredningsnævnets bestemmelse om udlæg af stien B-B over dele af matr.nr. 32a Gl. Arnborg By, Arnborg, (lb.nr. 13).

Mindretallet (Ole Pilgaard Andersen og Mogens Mikkelsen) stemmer for, at denne sti bliver udta- get, da de finder en sti over dette areal unødvendig og uhensigtsmæssig.

Følgende bestemmelser er truffet enstemmigt:

Sti B-B over matr.nr. 6i og 6t Søby By, Rind, (lb.nr. 4 og 5) udlægges med et noget sydligere for- løb, så stien ikke kommer så tæt på ”pyramiderne”.

Parkeringsplads med adgangsvej mv. på 5 matr.nr. 6br Søby By, Rind, (lb.nr. 5) sløjfes. Publikum henvises til statens areal med publikumsfaciliteter på matr.nr. 6cr Søby By, Rind, (lb.nr. 16).

Flytning af stien på matr.nr. 32q Gl. Arnborg By, Arnborg, (lb.nr. 15) til det vestlige skel må anses for en mindre justering, som det bør overlades til plejemyndigheden og ejerne at tage stilling til ved etableringen.

Pleje af arealer i fredningsområdet

Det besluttet enstemmigt at differentiere fredningens bestemmelser om pleje, således at det bestemmes, at det alene er på de sammenhængende nøgne sandtipper på matr.nr.32a Arnborg By, Arnborg, (lb.nr. 13) omkring sti B-B, og sandtipperne på matr.nr. 6ag, 6ai, 6i, 6s og 6t alle Søby By, Rind, (lb.nr. 4, 5, 6 og 22), at terrænet kan blotlægges helt ned til sandet – fjernelse af vækstlag mv. – for at sikre og genskabe områdets ørkenlignende karakter. For de øvrige arealer omfattet af plejebestemmelser bestemmes, at der alene kan foretages rydning, beskæring mv. af træer og buske for at sikre udsigt/indblik og for at bevare og genskabe det åbne præg med moser, heder og overdrevslignende arealer. Det bestemmes endvidere, at udarbejdelse af plejeplanerne skal ske under hensyntagen til vildt- og jagtmulighederne i området.

Brunkulsmuseet

Enighed om at det bør fremgå, at fredningen ikke må indskrænke museets muligheder for at drive museumsaktiviteter og opkræve entre som hidtil for adgang til museets udstillinger mv.

De øvrige fredningsbestemmelser stadfæstes i realiteten.

Idet fredningsnævnets afgørelse af 30. juni 2005 ophæves, fastsættes følgende fredningsbestemmelser for fredningsområdet, der er afgrænset som vist på de fredningskort 1 og 2, der hører til Naturklagenævnets afgørelse. Fredningen omfatter helt eller delvist de på vedhæftede matrikelaftegnelse anførte ejendomme:

§ 1. Fredningens formål

Fredningen har til formål at bevare eller forbedre områdets naturmæssige, landskabelige, geologiske og kulturmæssige værdier. Formålet er også at sikre og genskabe de større sammenhængende nøgne og ørkenlignende områder længst muligt, at sikre og genskabe de åbne og delvist tilgroede hede- og overdrevslignende arealer og brunkulstipperne, samt at sikre og genskabe udsigter og indkig fra brunkulstipper, offentlige veje og anlagte stier til søerne og det kulturskabte landskab.

Fredningen har endvidere til formål at forbedre offentlighedens adgang til de dele af områderne, hvor det vurderes at være sikkerhedsmæssigt forsvarligt og foreneligt med naturværdierne.

§ 2. Bebyggelse mv.

Der må ikke ske ombygninger, tilbygninger eller yderligere bebyggelse herunder opføres skure, campingpladser eller lignende i området bortset fra bygninger og anlæg på matr.nr. 3a Søby By, Rind, der tjener Brunkulsmuseets drift og formidling samt de i § 7 nævnte publikumsfaciliteter vedrørende den rekreative brug af området.

Fredningsnævnet kan godkende om- og tilbygning af eksisterende og lovligt byggeri under hensyntagen til den bestående arkitektur og områdets karakter.

Fredningsnævnet kan godkende opførelse af nødvendige driftsbygninger til eksisterende landbrug og industri i tilknytning til eksisterende bygninger.

Fredningen skal ikke være til hinder for, at virksomheden på matr.nr. 6ao Søby By, Rind, kan videreføres rentabelt, hvorfor det ikke vil være i strid med fredningen at nedrive de gamle produktionsbygninger og erstatte disse med nye efter fredningsnævnets godkendelse.

På matr.nr.. 6i, 6bb, 6br, Søby By, Rind, kan der i tilknytning til det nuværende skur efter fredningsnævnets godkendelse opføres et mindre og primitivt skur til opbevaring af traktor og redskaber.

Endvidere kan der på af matr.nr. 9br Gl. Arnborg By, Arnborg, efter fredningsnævnets godkendelse opføres et primitivt skur til opbevaring af traktor og redskaber.

Fredningen skal ikke være til hinder for, at Brunkulsmuseet overtager, driver eller efter fredningsnævnets godkendelse istandsætter tilbageværende kulturhistoriske anlæg, bygninger, huse m.m., som kan indgå i museets samling og formidling af området.

§ 3. Terrænændringer, anlæg mv.

De eksisterende terrænforhold herunder sandtipper og søskrænter m.m. må ikke ændres ved planering, udgravning eller opfyldning.

Der må ikke opføres tekniske anlæg mv., såsom master, vindmøller, tårne, transformerstationer eller tilsvarende indretninger.

Der må ikke etableres oplags- og lossepladser, motorbaner, skydebaner eller lignende samt skæmmende indretninger.

Fredningen er ikke til hinder for, at der opretholdes og etableres nye kontrolboringer og nødvendige adgangsveje hertil som led i overvågningen af Østdeponi og Askedeponi, matr.nr. 26e, 26aa Gl. Arnborg By, Arnborg, og 1u Søby By, Rind.

Maskinoprensning af Søby Kanal og Sdr. Søby Bæk med tilhørende strømløb gennem søer samt oplægning af fyld fra vedligeholdelse på de tilstødende arealer, samt vedligeholdelse af diget ved Søby Sø er tilladt. Ligeledes kan der foretages vedligeholdelse og forbedring af skovveje og spor i plantager, der ikke er udpeget til landskabspleje.

Fredningen er ikke til hinder for etablering af okker/kalkfældnings anlæg inkl. silo til opbevaring af kalk samt nødvendige til- og afløbskanaler.

Fredningen er ikke til hinder for udnyttelse af anmeldte rettigheder til indvinding af brunkul i området. Fredningen er heller ikke til hinder for, at der i området af hensyn til formidlingen etableres f.eks. en prøvegrav.

§ 4. Plantning og jordforbedring

Der må ikke foretages yderligere plantning bortset fra efterplantning i områdets etablerede plantager.

Fredningen er dog ikke til hinder for, at der på matr.nr. 1be Søby By, Rind, genetableres en køkkenhave på arealet vest for adgangsvejen.

Fredningen er ikke til hinder for, at der på matr.nr. 22h Gl. Arnborg By, Arnborg, etableres en løvskov på et ikke omgravet landbrugsareal.

Dette skal dog ske på en sådan måde, at udsigten mod øst og nordøst fra udsigtspunktet på Søbylejernes højeste tip bevares, hvorfor etableringen af løvskoven skal ske efter anvisning fra Herning Kommune.

Fredningen er ikke til hinder for, at der kan etableres en mindelund for de omkomne brunkulsarbejdere. Den nærmere placering og indretning skal godkendes af fredningsnævnet.

Der må ikke gødskes, påføres kompost, muld eller andre stoffer, som kan ændre jordbunds- eller overflade forhold. Disse bestemmelser gælder ikke for eksisterende omdriftsarealer, vild-

tagre/fodermarker, haveanlæg og plantager. Disse arealer må fortsat drives i almindelig omdrift og med almindelig skovdrift.

§ 5. Landskabspleje

På de arealer der på fredningskort 2 er angivet med signatur for ”arealer med mulighed for landskabspleje” og ”arealer med mulighed for særlig landskabspleje” har plejemyndigheden ret til at udføre landskabspleje i overensstemmelse med udarbejdede plejeplaner. Plejeplaner udarbejdes i samarbejde med lodsejerne. Såfremt ejerne ikke selv ønsker at udføre landskabsplejen, kan plejemyndigheden foretage denne uden udgift for ejerne. Hvis der ikke kan opnås enighed om plejeforanstaltninger, forelægges de fredningsnævnet til afgørelse.

For arealer med signatur for ”arealer med mulighed for landskabspleje” kan det i plejeplanerne bestemmes, at der skal foretages rydning, beskæring mv. af træer og buske for at sikre udsigt/indblik og for at bevare og genskabe det åbne præg med moser, heder og overdrevslignende arealer. For egentlige skovarealer på offentligt ejede arealer, kan det derudover bestemmes, at de skal drives i retning af mere lysåben skov overvejende med løvtræer.

For de arealer der er angivet med signatur for ”arealer med mulighed for særlig landskabspleje” kan det herudover bestemmes, at landskabsplejen skal udføres ved at terrænet blotlægges helt ned til sandet – fjernelse af vækstlag mv. – for at sikre og genskabe områdets ørkenlignende karakter. Lignende bestemmelser kan træffes for bevarelse og synliggørelse af geologiske profiler.

Udarbejdelsen af plejeplanerne skal ske under hensyntagen til vildt- og jagtmulighederne i området.

Der henvises til de til enhver tid gældende regler om pleje af fredede arealer, for tiden Miljø- og Energiministeriets bekendtgørelse nr. 837 af 4. september 2000.

§ 6. Offentlig adgang og færdsel – veje, stier m.m.

Der udlægges stier som vist på fredningskort 1.

Af hensyn til sikkerheden ved færdsel i området etableres stierne etapevis.

Stier – etape 1:

De på kortbilag 1 viste gule og lyserøde stiforløb er udlagt i områder, hvor der ikke er vurderet at være nogen risiko ved at færdes. Stierne er overvejende udlagt på arealer, der ikke har været omgravet, og hvor der ikke er registreret skred og sætninger.

Stier – etape 2:

De på kortbilag 1 med grønt viste udlagte stiforløb kan først etableres på et senere tidspunkt.

Senest 10 år efter denne fredningsafgørelses dato foretages der en ny vurdering af sikkerheden m.m. i forbindelse med etablering af stierne. Stierne kan først anlægges, når de pågældende strækninger vurderes som sikre.

I forbindelse med vurderingen af om de fremtidige stier kan etableres, tages der stilling til den endelige placering. Der kan således forekomme mindre justeringer. Ejerne medtages i denne vurdering og medvirker til endelig fastlæggelse af stiforløbene. Kan der ikke opnås enighed mellem ejerne og Herning Kommune om stiernes endelige placering, afgøres spørgsmålet af fredningsnævnet.

Færdsel uden for stierne kan ske efter naturbeskyttelseslovens almindelige adgangsbestemmelser. Særlig farlige eller vegetationsmæssigt særligt sårbare områder kan dog ved skiltning eller hegn lukkes for offentligheden efter aftale mellem Herning Kommune (fredningsmyndighederne) og ejerne.

Stierne må ikke anvendes til motor- eller knallertkørsel.

Kun på den nord- og sydgående sti (A-A) er det tilladt at cykle.

For at forhindre motorfærdsel kan der opsættes bomme eller lignende.

Hunde skal føres i snor.

Sejlads, windsurfing eller lignende på området søer er ikke tilladt. Denne bestemmelse gælder ikke for ejerne. Fredningen er ikke til hinder for, at der kan etableres offentlig sejlads på statens søer. Sejladsen kan dog kun ske efter retningslinjer godkendt af fredningsnævnet.

Stien A-A kan anlægges som befæstet sti med kørefast belægning af stabilgrus eller lign. i en bredde af 2 meter.

Stierne B-B udlægges som trampestier alene ved stimarkeringer.

Stierne C-C kan udlægges som trampestier eller med en belægning af træflis, stabilgrus eller lignende i en bredde af op til 2 meter.

Der kan langs afmærkede stier opretholdes et åbent stiforløb ved nedskæring og rydning af træer og andet opvækst i en bredde af højst 4 meter. Hvor stier går over grøfter og fugtige arealer, kan disse forsynes med spange eller gangbroer. På skrånende strækninger kan der etableres trapper.

I det omfang stierne samtidig er adgangs- og brugsveje for ejerne, må stierne benyttes til motorkørsel af ejerne.

Fredningen er ikke til hinder for, at der kan udlægges yderligere vandre-, cykel- og ridestier samt øvrige publikumsfaciliteter på offentligt ejede arealer under hensyn til sikkerheden og de landskabelige og naturmæssige værdier.

§ 7. Publikumsfaciliteter og skilte

Plejemyndigheden må anlægge og opsætte publikumsfaciliteter til støtte for natur- og friluftsliv på offentligt ejede arealer og på privatejede arealer efter aftale med ejerne, jf. også det på fredningskort 2 viste.

Publikumsfaciliteter kan være stimarkeringer, udsigtspunkter, fugle- og udsigtsplatforme, picnic-områder med borde og bænke, primitive overnatningspladser, toiletter, affaldsstativer, fodhegn, trapper, spange, gangbroer, rækværk, parkeringspladser med tilhørende adgangsveje, informationstavler, skilte og lignende.

Ud over lovlig skiltning i forbindelse med afholdelse af jagt, må øvrige skilte, bortset fra Miljøministeriets skilte på egne arealer, kun opsættes med tilladelse fra Herning Kommune.

Herning Kommune og på de statsejede arealer Miljøministeriet sørger for, at der på passende steder og i forbindelse med stier i området oplyses om faren ved færdsel langs med skrænter og søer i Søby Brunkulsleje.

§ 8. Badning

Offentligheden har adgang til at bade i Søby Sø fra et område ved søens nordøstende, hvortil der er adgang ad stien C-C. Badning sker efter retningslinjer nærmere aftalt med ejeren af søen.

Fredningen er ikke til hinder for, at der ved Meldgård Sø og Lange Sø på Miljøministeriets areal i Bjerre kan etableres et offentligt badeareal.

§ 9. Dispensation

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne i §§ 2-8, når det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.

§ 10. Tilladelser efter naturbeskyttelsesloven og planloven

Fredningsforanstaltninger, der er påbudt eller tilladt i medfør af foranstående fredningsbestemmelser, kan udføres uden tilladelse efter naturbeskyttelseslovens §§ 3, 16 og 17 og planlovens § 35, jf. naturbeskyttelseslovens § 38, stk. 5 og 6, og planlovens § 36, stk. 1, nr. 5.

På Naturklagenævnets vegne

Mikkel Schaldemose
viceformand

Afgørelsen er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. naturbeskyttelseslovens § 82. Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder, jf. lovens § 88, stk. 1.

Fortegnelse
Over de matrikelnumre, der helt eller delvist er omfattet af
Naturklagenævnets afgørelse af 29. maj 2007

Gl. Arnborg By, Arnborg

9bn, 9br, 22h, 26aa, 26e, 26g, 26s, dele af 32a, 32q, 33g, del af 54a.

Søby By, Rind

1a, 1au, 1be, del af 1bæ, 1cc, 1cd, 1m, 1n, 1t, 1u, 1æ, 1ø, 2e, 3a, 4a, 4e, 4f, 4g, 4h, 4i, 4k, 4l, 4m, 4o, 4q, 5a, 5c, 5e, 5h, 6a, 6ae, 6ad, 6ag, 6ah, 6ai, 6al, 6ak, 6am, 6ao, 6ap, 6av, 6ax, 6ay, 6az, 6bb, 6bh, 6br, 6bq, 6bt, 6bz, 6bæ, 6cm, 6cr, 6ct, 6cu, 6cv, 6cx, 6d, 6g, 6i, 6n, 6o, 6s, 6t.